

VOIKO REPLIIKKI ROPISTA EPÄTOIVOISINA KIRJAIMINA SANOJANSA JALKOJEN JUUREEN?

Tekstitystyöpaja Tampereella 28.3. - 1.4.2011 Tutkivan teatterityön keskuksella E T7

Useiden Kuuloliitto ry:n teatteriesitysten esteettömyyttä pohtivien tapaamisten ja kokousten jälkeen syntyi ajatus kokeilla teatteritekstitystä käytännössä työpajatyöskentelyn keinoin. Lavastustaiteen professori Laura Gröndahl kiinnostui asiasta myös ja päätimme siirtyä tuumasta käytännön toimeen keväällä 2011.

Työryhmä täydentyi lavastusopiskelijoilla Marie Antikaisella ja Aino Koskella sekä Tampereen yliopiston NÄTY:n teatteriopintojaan päättävillä Hiski Grönstrandilla sekä Riikka Papusella. Kurssin ehdottomana lähtökohdiana oli Tutkivan teatterityön keskuksen mediasuunnittelija Teemu Määttäsen raikkaat ideat työskentelystä työpajassa sekä avartavat alustukset esimerkkeineen tekstin erilaisista rooleista eri videomuodoissa ja selvennykset teknisistä lähtökohdista. Työpaja oli sovittu viikon eli 5 työpäivän mittaiseksi ja paikaksi T7:n Demoteatteri Tampereella. Ensimmäinen päivä täyttyi keskustelusta ja Teemun loistavista koosteista erilaisista tekstin mahdollisuuksista ja variaatioista projisoidun materiaalin tekniikoiden suhteesta esim. ääneen, liikkeeseen ja/tai puheeseen. Alustus synnytti ajatuksenvirtaa osallistujissa ja seuraavan 4 päivän näyttämötyöskentely oli saatu käyntiin. Työpajassa haluttiin lähestyä tekstitystä hieman perinteisen lähestymistavan ulkoreunalta. Perinteisen tekstityspaneelin+sijasta haluttiin kokeilla tekstityksen integrointia osaksi tilaa, lavastusta, lähelle puhuvaa esiintyjää sekä pohtia ja kokeilla tekstityksen suhteita näyttelijään ja puhuttuihin repliikkeihin. Syntyi kokeileva työprosessi:

Millainen teatteriestetiikka syntyy, jos tekstitykselle annetaan uusi monipuolinen näyttämölainalaisuuksia kyseenalaistava, haastava ja edistävä muoto/lähtökohta?

Yhteisellä sopimuksella päätettiin hyväksi työkaluiksi Teemu Määttäsen ehdottamat yksinkertaiset, nopeasti opeteltavat tekniset työkalut ja ohjelmistot.

- 2 videoprojektori
 - 1 takaprojisointi näyttämön takakankaan läpi
 - 1 etuprojisointi, lavasteet ja lattia
- kannettava tietokone
- Keynote-ohjelma, OSX (vrt. PowerPoint, Windows)

Presentaatioihin suunnitellun Keynote-ohjelman perusteiden opiskelu vei nopeasti oppivilta opiskelijoilta oikeastaan vain pari tuntia. Marie ja Aino ottivat aiemmin heille tuntemattoman ohjelmiston perusteet nopeasti haltuun ja sitten päästiinkin jo kokeilemaan tekstin yksinkertaisia sijoitteluja lavastuspintoihin ja erilaisia yksinkertaisia animointeja+suhteessa näyttelijöiden liikkeisiin, näyttämötoimintaan ja näyttämöpuheeseen. Tekstityksen suunnat, sijainti ja rytmitys herätti erityisesti havaintoja ja kokeiluja suhteessa:

- puheeseen
- liikkeeseen
- tekstimassaan
- näyttelijäntyöhön
- näyttämön kokonaisdynamiikkaan (ohjaus)

Teemu mallinsi ääriiviivat demomaisesta lavastusratkaisustamme ohjelmistoon siten, että tekstitystä pystyi muokkaamaan ja valmistelemaan myös näyttämötilan ulkopuolella (ns. offline), ilman projisointia varsinaiseen näyttämökuvaan. Tämä mahdollisti toisaalla harjoitukseen valmistautumisen samanaikaisesti kun näyttelijät kärsivällisesti kokeilivat toista versiota itse näyttämötilassa. Kahdella videotykillä projisoiden pintoina näyttämötilassa toimivat mm. :

- Seinät
- Lattia
- Esineet
- Kalusteet

- Esiintyjät

Havainnot, palautteet, ehdotukset ja naurunpyrkähdykset sinkoivat näyttelijöiltä katsomoon ja tekstitysoperaattoreina toimivilta Ainolta, Marielta ja Teemulta takaisin kun etsittiin näyttelijän työn suhdetta tekstityksen kielioppiin+, joka oli meille kaikille vasta työpajan myötä avautuva tekstityksen keinojen valtameri parametreinä:

- teksti, kuvat ja merkit
- koko, väri, muoto (kirjasintyyppi)
- liike (ilmestyminen, poistuminen, muu liike)
- sijainti

Tietenkin äärimmillään vain yksittäisiin repliikkeihin keskittyvä harjoittelu vaati erityisesti näyttelijöiltä paljon kärsivällisyyttä. Luottavaisen ilmapiirin vallitessa tekstityksestä tuli kuitenkin siihen keskittyen uusi vastaanäyttelijä. Se ei enää ollut vieras, ulkopuolinen, väritön kaksirivinen tekstityspaneelein anonyymi draaman osa. Kokeilujen, keskustelujen, kärsivällisyyden kautta tekstitys alkoi haastaa tekijöitään yhä syvemmin. Se halusi oman aktiivisen osansa draamassa ja näyttämötodellisuudessa. Tekstitys halusi singahtaa esiin, räjähtää suuttumuksesta palasiksi, pudota nukkuvan päähän, tulla tungetuksi riidassa toisen suuhun, paisua kokoa huudossa, ilmestyä lattiaan vahauksesta puhuttaessa, pesulämpötilaksi takin pintaan, valua, kiihdyttää ja ropista kirjaimina epätoivosta lattialle ja välillä vain muuttua symboleiksi. Tekstitys ei enää suostunut passiiviseksi tekniseksi osaksi teatteria . se halusi uudelleen arvioinnin mm. suhteessa:

- puheeseen (suunta, volyyymi, painotukset)
- ääneen ja sen visualisointiin
- ei sanalliseen äänimaisemaan (parenteesit)
- ajatuksiin, valheisiin, tunnelmiin, unelmiin, toiveisiin jne.
- tilaan (objektit/projisointipinta)

Viimeiseen työpajapäivään valmistimme tiiviin demon kokeiluistamme ja esitimme 4 eri versiota n. 10 min. näyttämökohtauksesta kahdelle näyttelijälle. Oman kokeilumme jälkeen Ruotsista saapuneet vieramme (Riksteatern, Michael Holgersson ja Dodood IT, Per Liljeqvist) esittelivät vielä iphone- tekstitys sovellustaan. Nämä molemmat vaihtoehdot tuntuivat tarjoavan vihdoinkin uusia näkökulmia sinällään toimivaan, mutta välillä katsomiskokemusta puuduttavaan tekstityspaneelien käyttöön teatteriesityksessä. Tietenkin koko oma viikon työskentelymme herätti samalla itsellemme enemmän ajatuksia ja lisäkysymyksiä kuin yksiselitteisiä vastauksia:

- Miten ratkaisut toimisivat kokonaisuudessa näytelmässä?
- Millaisia hienoja uusia draamatekstin ulottuvuuksia syntyy kun sanat ovat näkyvissä puhutun sanan lisäksi?
- Kuka takaa ja hankkii resursseja ja varaa aikaa asian edelleen kehittämiseksi?
- Mitkä ovat työtavat ja työskentelyn erityispiirteet niin, että tätä asiaa voisi kokeilla oikeassa ammattiteatterissa teknisen ja/tai taiteellisen henkilöstön turhautumatta uusien työtapojen hitauteen tai monimutkaisuuteen?
- Kaikkiin näytelmiin kokeilemamme ratkaisut eivät sovi . mihin ne parhaiten sopisivat?
- Ja ennen kaikkea . milloin järjestämme seuraavan työpajan asian tiimoilla viedäksemme havaintojamme eteenpäin?

Ainakin me koimme olevamme kokeilun, koulutuksen ja tutkivan teatterityön ytimessä kaikki kuusi teatterintekijää työskentelyssämme. Kiitos kaikille tästä yhteisestä matkasta asian äärellä!

Lisätietoja työpajasta: <http://t7.uta.fi/fi/events/events.php?cat=2&item=194&archive=1>

(Sivuilta löytyy linkit myös työpajan demojen kuvauksiin Vimeossa)

Lisätiedustelut:

Mika Lehtinen

mika.j.lehtinen@uta.fi

Tutkivan teatterityön keskus . T7

<http://t7.uta.fi>

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö . CMT

Tampereen yliopisto